

Ardahan Türkülerinin Söz Varlığı ve Kültürel Motifler Açısından Değerlendirilmesi

Mustafa Kemal ÖZTÜRK*

Öz

Türküler toplumun yaşam biçimini, kültürünü yansıtan önemli edebi ürünler içerisinde yer almaktadır. Türkülerdeki motifler bu kültürü yansıtan öğelerdir. Bu motifler halkın yaşam tarzını, gelenek ve göreneklerini yansıtır. Bu çalışma Ardahan türkülerindeki söz varlığı ve kültürel motifleri belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çalışmada betimsel yöntem kullanılmış olup doküman incelemesi yapılarak Ardahan iline ait türküler, genel konu başlıkları ile içerdiği motifler ve semboller açısından incelenmiştir. Bu kapsamda Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) kaynaklarından ulaşılabilen Ardahan yöresine ait yirmi iki türkü incelenmiştir. İncelenen Ardahan türkülerinde sevgili – aşk, göç, ayrılık, gurbet, doğa, ölüm - ağıt ve ekonomik faaliyetler gibi konuların işlendiği görülmektedir. İncelenen türkülerdeki kültürel motiflere yörenin yer şekilleri ve dış mekân unsurları, iklim, hayvanlar, bitkiler, gök cisimleri, madenler, dinî öğeler, renkler, kadın ve erkek adları, akrabalar, hüznün ve acı, giyim eşyaları, düğünler ve enstrümanların etki ettiği görülmektedir. Türkülerin söz varlığı ele alındığında yörenin kültürel dokusuyla yakından ilişkili olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada Ardahan yöresi türkülerindeki söz varlığını oluşturan öğeler ele alınmıştır. Okullarda çeşitli kademelerde ve farklı derslerde kültür aktarımında türkülerin söz varlığından yararlanılması etkili bir yol olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ardahan, türkü, kültürel motif, söz varlığı

Investigation of Ardahan Folk Songs in Terms of Vocabulary and Cultural Themes

Abstract

Folk songs are one of the important literary products reflecting the life style and culture of a society. Themes in folk songs are the elements that reflect the culture. These themes reflect the people's lifestyle, customs and traditions. This study was conducted to determine the vocabulary and cultural themes in Ardahan folk songs. In this study, descriptive method was used and the folk songs belonging to Ardahan province were examined in terms of themes and symbols with titles by conducting documentary research. In this context, twenty-two folk songs belonging to Ardahan region from the sources of Turkish Radio and Television Corporation (TRT) were examined. It is seen that the topics such as love, immigration, separation, homesickness, nature, death - lament and economic activities were written in Ardahan folk songs that were examined. In addition, it is seen that geographical formations and outdoor elements of the region, climate, animals, plants, celestial bodies, mines, religious elements, colors, names of men and women, relatives, sadness and suffering, clothing, weddings and instruments had effects on the cultural themes in the examined folk songs. Considering the vocabulary of the folk songs, it is revealed that they are closely related to the cultural texture of the region. In this study, the elements that constitute the vocabulary in the folk songs of Ardahan region were discussed. It will be an effective way to utilize

*Dr. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, mkozturk@hacettepe.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5450-8470

the vocabulary of the folk songs in the culture transfer in various levels and in different courses in schools.

Keywords: Ardahan, folk song, cultural theme, vocabulary.

Giriş

Toplumlar kültürlerini farklı yollarla gelecek kuşaklara aktarırlar. Türküler de Anadolu'da yüzyıllardır kültürü aktarmanın bir yolu olmuştur. Türküler toplumun yaşam biçimini ve kültürünü yansıtan önemli edebi ürünlerdendir (Gülüm ve Ulusoy, 2014: 114). Türkü kelimesi sözlü anlatım geleneğimizde bir ezgiyle birlikte söylenen halk şiirlerinin her türü için kullanılır. Yerine, bölgelere, konulara ya da ezginin ve sözlerinin çeşitlenmesine göre şarkı, deyiş, deme, hava, ninni, ağıt kelimeleri de kullanılmaktadır. Türküler hem güftelerindeki derin anlamlar hem de müzikleriyle millî folklorumuzun manevi temellerini taşımaktadır (Vural, 2013:745). Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlüğünde türkü; hece ölçüsüyle yazılmış ve halk ezgileriyle bestelenmiş manzume olarak tanımlanmaktadır (tdk.gov.tr, 2018a).

İnsanların yaşam biçiminde iklim, yer şekilleri, bitki örtüsü gibi doğal faktörlerin yanında insanlar arasındaki etkileşim, komşularla iletişim, göç, ekonomik faaliyetler, gelenek ve görenekler, gibi beşerî ve ekonomik faktörler de etkili olmaktadır. Bu faktörler bir bakıma toplumun kültürünü oluşturan unsurlardır. Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlüğü kültürü tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, etkin; bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü olarak tanımlamaktadır (tdk.gov.tr, 2018b). Diğer bir deyişle kültür, toplumun üyesi olarak insanın, yaşayarak, yaparak öğrendiği ve aktarıp öğrettiği maddî ve manevî her şeyden oluşan karmaşık bütündür (Güvenç, 2007: 14). Günay'a göre kültür; bir halkın ya da bir toplumun maddi manevi alanlarda, oluşturduğu ürünlerin tümü; yiyecek, giyecek, barınak, korunak gibi temel ihtiyaçların elde edilmesi için kullanılan her türlü araç-gereç, uygulanan teknik; fikirler, bilgiler, inançlar; geleneksel, dinsel, toplumsal, politik düzen ve kurumlar; düşünce, duyuş, tutum ve davranış biçimleri; yaşama tarzı olarak tanımlanmaktadır (Günay, 2011: 99).

Halk türküsü, başlangıçta bir kişinin, hafızasında var olan halk işi ezgi ve söz kalıplarından yararlanarak, bazen sözü bazen ezgiyi değiştirerek, bazen de yine halk işi olmak kaydıyla, özgün olarak ortaya konulmuştur. Dilden dile dolaşırken değişikliğe uğrayan, zaman içinde kişisel izlerin silinmesi sonucu ortak özellik taşıyan ezgili ve biçimli sözlerdir (Özbek, 2009: 19). Türküler hem güftelerindeki derin anlamlar hem de müzikleriyle milli folklorumuzun manevi temellerini taşımaktadır (Vural, 2013:745). Türkülerin sözleri içerisinde yer alan sembol ve öğeler yörenin, bölgenin ya da ülkenin kültürel değerleri hakkında önemli ölçüde bilgi vermektedir.

Kapsam ve Yöntem

Bu çalışmada betimsel yöntem kullanılmış olup doküman incelemesi yapılarak Ardahan iline ait türküler, genel konu başlıkları ile içerdiği motifler ve semboller dolayısıyla söz varlığı açısından incelenmiştir. Bu kapsamda Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) kaynaklarından ulaşılabilen Ardahan yöresine ait yirmi iki türkü incelenmiştir (trtnotaarsivi, 2018). Bu türkülerdeki motifler ve semboller belirlenirken, aynı ögenin incelenen kaç türküde geçtiği (n) ve bu türkülerde toplam kaç kez tekrarlandığı (f) tespit edilmeye çalışılmıştır. İncelenen türkülerin konuları ve türkülerdeki motifler ve sembolere yansıyan kültürel öğeler açıklanmıştır.

Bulgular

Ardahan Türkülerinin Konularına Göre Sınıflandırılması

Türküleri sınıflandırmak oldukça zordur. Oğuz'a göre, türkülerde konu ve ezgi beraberliği yoktur (Oğuz, 2001: 16). Uğurlu ise türküleri, ninni ve çocuk türküleri, doğa üzerine türküler, aşk, kahramanlık türküleri, askerlik türküleri, tören türküleri, iş türküleri, eşkıya türküleri, acıklı olaylarla ilgili türküler, güldürücü türküler, karşılıklı (diyaloglu) türküler, oyun türküleri, ölüm türküleridir (Uğurlu, 2009: 243).

İncelenen Ardahan türkülerinin konularını sevgili – aşk, göç, ayrılık, gurbet, doğa, ölüm - ağıt ve ekonomik faaliyetler oluşturmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1. *Ardahan türkülerinin konuları*

Türkü Konusu	Sevgili- Aşk	Göç-Gurbet- Ayrılık	Doğa	Ölüm-Ağıt	Ekonomik Faaliyet
Türkü Sayısı	11	6	2	2	1

Ardahan türkülerinin konularına göre dağılımına bakıldığında incelenen yirmi iki türkünün yarısının sevgili ya da aşk konularını içerdiği görülmektedir. Bu türkülerde bazen özlem, bazen sevgilin tasvir edilmesi söz konusudur. Bu türe bir çift gavlak koşarım türküsü örnek verilebilir.

Pınarın başı kara

Dibinin taşı kara

Ben bir güzel yâr sevdim

Gözü gök kaşı kara

İtici faktörler nedeniyle insanlar göç etmeye mecbur kalabilmektedir. Ardahan ili bulunduğu konum itibarıyla iklimindeki olumsuzluklar, kısmen yer şekillerinin olumsuzluğu ve ekonomik faaliyetlerin sınırlı olması nedeniyle önemli ölçüde göç veren yerler arasında olmuştur. Ardahan

türkülerinin % 27'sinin konusunu göç, gurbet ve ayrılık konularını içermektedir. “Gezdim gurbet eli eyledim seyran” ve “şak şak eder kemerim” türküleri bunlara örnektir.

Gezdim gurbet eli seyran eyledim

Gördüm ki müşküldür haller perişan (ay aman)

Özüm öz deyir idim fikreyledim

Dertli ben değılem alem perişan (ay aman)

Şak şak öter kemerim

Gurbettedir Ömer'im

Deseler Ömer gelmiş

Müjdesine kemerim

Diğer türkülerde olduğu gibi Ardahan türkülerinin sözlerinin de birden fazla konuyu barındırdığı görülmektedir. “Bu dağın önünde kuş yuvası var” adlı türküde de bu özelliği görmek mümkündür. Bu türküde yer şekillerinin olumsuzluğu, doğaya ilişkin özellikler kullanılarak yâre ulaşma isteğinden söz etmek mümkündür.

Bu dağın önünde kuş yuvası var

Ay dağlar ay dağlar yâra giderim

Bu benim gönlümün hoş havası var

Yol verin ay dağlar yâra giderim

“Bu dağlar kömürdendir” türküsünde de yer şekilleriyle giriş yapılarak ölüm imgesinin işlendiği görülmektedir.

Bu dağlar kömürdendir

Geçen gün ömürdendir

Feleğin bir guşu var

Pençesi demirdendir

Ardahan ve çevresinde ekonomik faaliyetler içerisinde tahıl tarımı ve büyük baş hayvancılığın ön plana çıkmasında birinci derece de iklim koşulları etkili olmuştur. Bu faaliyetler de “Bu gelen nahır mıdır?” adlı türküde öne çıkmaktadır.

Bu gelen nahır¹ mıdır

Saralan tahıl mıdır

Dediler yarın gelir

Menzili yakın mıdır

Ardahan Türkülerinde Motif ve Semboller

Motif ve semboller, ait oldukları bütün hakkında önemli ipuçları sunarlar. Türküler için de durum böyledir. Türkülerde yer alan motif ve saptanarak yorumlanması, bölgenin kültürel değerleri hakkında önem arz eder (Vural, Vural 2013:647). Türkiye'nin kuzeydoğusunda Doğu Anadolu bölgesi sınırları içerisinde yer alan Ardahan, diğer illerimizde olduğu gibi kültürün türkülere yansıdığı yerlerden biridir. Yer şekillerinin ve iklimin olumsuzlukları, doğadaki canlılar, yörede yapılan ekonomik faaliyetler, yemekler, göçler, dinî unsurlar, aileye ya da sevgiliye duyulan aşk ve özlem Ardahan türkülerinin konuları içerisinde önemli yer tutar. Ardahan türkülerinde yer alan bu motifler yörenin kültürünü yansıtmaktadır.

Türk halkı geleneksel yaşam şekliyle doğa ile daima kucak kucağa yaşar, kendini doğanın bir parçası olarak görür. Bu yüzden pek çok türkü doğaya özgü izler taşır (Büyükyıldız, 2009:152). Tabiat güzelliklerini konu edinen, köy ve kır hayatını anlatan türküler pastoral türküler olarak da adlandırılmaktadır (Özbek,1981: 437). Doğa türküleri, konularını dağlar, yaylalar, ovalar, dereler, ırmaklar, ağaçlar, çiçekler, kuşlar, hayvanlar gibi doğa motiflerinden alan türkülerdir. Doğayla iç içe yaşayan Türk halkının özlem, acı, aşk, sevinç gibi duygularının türkülerle anlatılmasında ve aktarılmasında doğada yer alan bütün motifler yardımcı birer ögedir (Büyükyıldız, 2009:152).

Ardahan türkülerinde yer şekilleri ve dış mekânlar içerisinde dağ motifi en çok rastlanılan olup sekiz türküde bu motife yer verildiği görülmektedir (Tablo 2). Yüceliği ve ululuğu ile türkülerde yer alan dağlar, kimi zamansa ayrılıklarda sevgiliye araya giren engel olarak karşımıza çıkmaktadır (Vural, Vural 2013:652). Türkülerde sıkça görülen coğrafi ifadelerden biri olan dağlar, TRT repertuarında kayıtlı 4440 türkü üzerinde yapılan coğrafi isimlerle ilgili bir çalışmada 875 kez ile en çok geçen ismin dağ olduğu tespit edilmiştir (Gürbüz-Şahin, 2011: 1638). İncelenen yirmi iki Ardahan türküsünün sekizinde yirmi yedi kez dağ figürünün tekrarlandığı görülmektedir. Taş – kaya motifi altı türküde, yol motifi beş türküde; bunlar dışında önemli bir yer şekli olan ova ve büyük baş hayvancılığın yapılmasına imkân sunan çayır ve yayla motifleri ise birer türküde geçmektedir.

---

¹Türküde geçen nahır sözcüğü Türk Dil Kurumu Türkiye Türkçesi Ağızlar Sözlüğünde değişik tür hayvanlardan oluşan sürü olarak geçmektedir (tdk.gov.tr, 2018c).

Tablo2. Ardahan türkülerinde dış mekân adları ve coğrafi şekiller

Dış Mekan- Coğrafi şekil	Geçtiği Türkü Sayısı (n)	Frekans (f)
Dağ	8	27
Taş- Kaya	6	8
Yol	5	10
Yayla	1	20
Ova	1	1
Çayır	1	1

Ardahan türkülerinde dere- çay, pınar, öz ve bulak gibi su sembollerine oldukça sık rastlanılmaktadır. Nitekim incelenen türkülerden dokuzunda bu sembollere yer verilmiştir (Tablo 3). İncelenen türkülerde su sembolünün bulunmasında ilin önemli akarsuyu olan Kura Nehri ve kolları önemli bir etkidir. Kışları sert geçen ortamda buz ve kar; yolların kapanması ve ulaşımın engellenmesi gibi olumsuzlukları ifade etmektedir. Rüzgâr ya da yel sembolü yare haber götürülmesi için bir araç olarak görülen simgelerdendir.

Tablo 3. Ardahan türkülerinde iklim – su öğeleri

İklim – Su Öğesi	Geçtiği Türkü Sayısı (n)	Frekans (f)
Yel	2	57
Su	4	7
Dere – Çay-	1	6
Kar	3	3
Pınar	2	2
Buz	1	1
Çöl	2	9
Öz	1	1
Bulak	1	1
Hava	1	1

İncelenen Ardahan türkülerinde on iki farklı hayvan motifine yer verilmiştir (Tablo 4). Maral, keklik ve bülbül gibi hayvanlar sevgilinin benzetildiği figürler iken baykuş ve yılan gibi hayvanlar uğursuzluk ya da olumsuzlukların simgesidir. Türk halk kültüründe gücün sembolü olan ata Ardahan türkülerinin ikisinde rastlanmaktadır. Bunlar dışında koyun, deve, tavuk gibi evcil hayvanlar ile balık sembolü de kullanılmaktadır. Fil sembolü ise abartılarda kullanılmıştır.

Tablo 4. Ardahan türkülerinde hayvan adları

Hayvan Adı	Geçtiği Türkü Sayısı (n)	Frekans (f)
Maral	1	16
Tavuk	1	11
Kuş	3	6
Baykuş	2	2
Keklik	1	1
Yılan	1	1
Koyun	1	1
Fil	1	1
Bülbül	1	1
Deve	1	1
Balık	1	1
At - tay	2	2

Ardahan Türkülerinin Söz Varlığı ve Kültürel Motifler Açısından Değerlendirilmesi

Çiçek adları içinde gülün %76,9'luk bir kullanımı olduğu belirlenmiştir. Gül kimi zaman kendi anlamında, kimi zaman sevgilinin yanağına benzetilerek, kimi zamansa divan edebiyatına da yansıdığı şekilde bülbül ile birlikte kullanılmıştır (Vural, Vural 2013:650). Ardahan türkülerinde de benzer durum görülmekte olup gül sembolü incelenen beş türküde on alı kez tekrarlanmaktadır (Tablo 5). Çiçek, ayva, nar, arpa, tahıl, keven, elma sümbül, incir, gürgen, karanfil ve meşe gibi çiçek ya da ağaç gibi diğer bitkiler de türkülerde kullanılan motiflerdendir.

Tablo 5. Ardahan türkülerinde bitki adları

Bitki Adı	Geçtiği Türkü Sayısı (n)	Frekans (f)
Gül	5	16
Çiçek	2	3
Ayva	2	3
Nar	2	3
Arpa- Tahıl	2	4
Geven- Keven	1	2
Elma	1	2
Sümbül	1	1
İncir	1	1
Gürgen	1	1
Karanfil	1	1
Meşe	1	1

Orta Asya kavimlerinde güneş ve ay kültü bulunduğu eski çağlardan beri bilinmektedir. Altaylı Şamanistler güneşle ant içerlerdi. Onlara göre, güneş ana, ay atadır. Bu olgu, Anadolu'nun bazı m asallarında da mevcuttur. Güneşi yerde ateş temsil eder. Yakut masallarında büyük kahramanlar güneş ve ayın himayesindedir (Mirzaoğlu, 2005:38). Ardahan türkülerinde Ay sembolü iki türküde; Güneş, Dünya, Sema sembolü birer türküde geçmektedir (Tablo 6).

Tablo 6. Ardahan türkülerinde gezegen- gök cismi adları

	Geçtiği Türkü Sayısı (n)	Frekans (f)
Ay	2	3
Güneş	1	2
Dünya	1	1
Sema	1	1

Türkülerde yer alan maden isimlerine bakıldığında değerli olmaları ya da gümüş rengi gibi saflığı temsil etmeleri nedeniyle bu madenler sembol haline gelebilmektedir. İncelenen türkülerde altın, demir, gümüş ve kömür sembolüne birer türküde rastlanmaktadır (Tablo 7).

Tablo 7. Ardahan türkülerinde maden adları

Maden Adı	Geçtiği Türkü Sayısı (n)	Frekans (f)
Altın	1	1
Demir	1	1
Gümüş	1	1
Kömür	1	1

Ardahan türkülerinde dini yaşam ve inanışlara ait öğelere de yer verilmiş olup, Mevla, minare, cennet, ezan huri ve kurban öğelerine birer türküde yer verildiği görülmektedir (Tablo 8).

Tablo 8. *Ardahan türkülerinde dinî öğeler*

Dinî Öge	Geçtiği Türkü Sayısı (n)	Frekans (f)
Mevla - Felek	1	4
Minare	1	3
Cennet	1	1
Ezan	1	1
Huri	1	1
Kurban	1	1

Ardahan türkülerinde sarı renk iki türküde dört kez tekrarlanmış olup sarı yazma ve sarı altın şeklinde sembolleşmiştir. Siyah ya da kara , yeşil, gök, ak ve ela renkleri de birer türküde görülmektedir (Tablo 9).

Tablo 9. *Ardahan türkülerinde renkler*

Renk	Geçtiği Türkü Sayısı (n)	Frekans (f)
Sarı	2	4
Kara -Siyah	1	3
Yeşil	1	2
Gök	1	1
Ak - Ağ	1	1
Ela	1	1

İncelenen türkülerde kadın adlarından Züveyda, Gülsenem, Suna ve Zübeyde; erkek adlarından Ömer'in birer türküde geçtiği görülmektedir (Tablo 10).

Tablo 10. *Ardahan türkülerinde kadın – erkek adları*

Kadın - Erkek Adı	Geçtiği Türkü Sayısı (n)	Frekans (f)
Züveyda	1	7
Gülsenem	1	1
Suna	1	1
Zübeyde	1	1
Ömer	1	2

Ardahan türkülerinde akraba motifleri içerisinde en fazla görüleni kızdır. Diğer akraba motifleri ise gelin, kardeş, ana, bacı, bala (yavru – çocuk) ve baba şeklinde görülmektedir (Tablo 11).

Tablo 11. *Ardahan türkülerinde akraba adları*

Akraba Adı	Geçtiği Türkü Sayısı (n)	Frekans (f)
Kız	4	9
Gelin	3	20
Kardeş	2	9
Ana	2	9
Bacı	2	2
Bala	1	9
Baba	1	1

Ardahan Türkülerinin Söz Varlığı ve Kültürel Motifler Açısından Değerlendirilmesi

Ekonomik faaliyetlerin sınırlı olması gurbet ve buna bağlı olarak ayrılık motifleri şeklinde türkülere yansımıştır. Hastalıklar (verem), dert ve ölüm motifleri de Ardahan türkülerinde yer almaktadır (Tablo 12).

Tablo 12. Ardahan türkülerinde acı ve hüznün motifleri

	Geçtiği Türkü Sayısı (n)	Frekans (f)
Gurbet	2	2
Dert	2	2
Ölüm	1	1
Verem	1	1
Ayrılık	1	1

Ardahan türkülerinde yer alan giysi, takı ya da aksesuar motifleri de yörenin kültürel özelliklerini yansıtmaktadır. Kars ve Ardahan çevresinde kadınların başörtüsü olarak kullandığı leçek bunlara örnek verilebilir. Kemer, küpe ve gömlek motiflerine de incelenen birer türkü de rastlanmaktadır (Tablo 13).

Tablo 13. Ardahan türkülerinde giyim eşyaları takı- aksesuar adları

Adı	Geçtiği Türkü Sayısı (n)	Frekans (f)
Kemer	1	3
Küpe	1	1
Leçek	1	1
Gömlek	1	1

Ardahan ve çevresinde davul ve zurna eşliğinde yapılan düğünlerin, çekilen halayların türkülere yansıdığını söylemek mümkündür. Nitekim davul ve halay motiflerine birer türküde yer verildiği görülmektedir (Tablo 14).

Tablo 14. Ardahan türkülerinde düğün - müzik öğeleri

Adı	Geçtiği Türkü Sayısı (n)	Frekans (f)
Davul	1	1
Halay	1	1

Sonuç ve Öneriler

Ardahan kültürünün türkülere nasıl yansıdığının araştırıldığı bu çalışmada yirmi iki türkü incelenmiştir. İncelenen türkülerin % 50'si sevgili ve aşk, % 27'si göç, gurbet ve ayrılık, % 9'u doğa, % 9'u ölüm ve ağıt % 5'i ekonomik faaliyetleri konu almaktadır.

Kültürel motiflere yörenin yer şekilleri, iklimi, akarsuları, bitki örtüsü, hayvanları, madenleri gibi fizikî faktörlerinin önemli oranda etki ettiği görülmüştür. Fiziki faktörler içerisinde dağ motifinin ilk sırada olduğu daha önce yapılan araştırmalarla da paralellik göstermektedir.

Kültürel motifler içerisinde renkler, dinî unsurlar, aile, göç, ekonomik faaliyetler gurbet, acı, keder düğünler ve düğünlerde kullanılan enstrümanlar ile oyun şekli (halay) yer almaktadır. Bunlara ek olarak yöresel kıyafetlerin de türkülerde yansıyan motifleri de görülmektedir.

Kültürel öğeler toplumların zenginliklerini ifade eder. Bu zenginliklerin kuşaktan kuşağa aktarılmasında türkülerin sadece eğlence ya da ölüm gibi olaylarda hatırlanması yeterli değildir. Kültürün aktarılmasında okulların yerinin önemli olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla ilkokullarda hayat bilgisi ve sosyal bilgiler derslerinde, ortaokullarda sosyal bilgiler, lisede tarih, coğrafya, sosyoloji gibi derslerde türkülerden planlı ölçüde yararlanılması kültürün aktarılmasında daha fazla katkı sağlayacaktır. Böylece kültür aktarımında da türkülerin söz varlığından yararlanılmış olunacaktır.

Kaynaklar

- Gülüm, K, Ulusoy, K. (2014) Sosyal bilgiler dersinde göç konusunun işlenişinde halk türkülerinin kullanılması (örnek bir çalışma). *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (26), 112-127.
- Günay, Edip. (2011). *Müzik Sosyolojisi- Sosyolojiden Müzik Kültürüne Bir Bakış (2.Baskı)*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık
- Gürbüz, M. Ve Şahin, M. (2012). Türk halk müziği söz varlığında coğrafi motifler ve benzerlik analizi. *International Journal Of Human Sciences [Online]*.9 (2), 1633-1656.
- Güvenç, B. (2007). *Kültürün Abc'si*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Mirzaoğlu, F.G. (2005). Türkülerde mitolojik unsurlar. *Türkbilig*, 10: 34-53.
- Oğuz, M.Ö. (2001), *Halk Şiirinde Tür, Şekil ve Makam*, Ankara: Akçağ Yay.
- Özbek, Mehmet. (2009). *Türkülerin Dili*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Uğurlu, N.(2009), *Folklor ve Etnografya Halk Türkülerimiz*, İstanbul:Örgün Yayınevi.
- Vural, F.G. ve Vural,T. (2013). Niğde kültürünün sesi: Niğde türküleri. *Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/3, Winter*, 645-657.
- Vural, T. (2013). Konya türkülerindeki konular. *The Journal of Social Science Studies*. 6/4, 743-758.
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=T%C3%9CRK%C3%9C (20.11.2018a).
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=K%C3%9CLT%C3%9CR(20.11.2018b)
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_ttas&view=ttas&kategori1=derlay&kelime1=nah%C4%B1r (20.11.2018).
- http://www.trnnotaarsivi.com/thm_arama.php (20.11.2018).

Extended Abstract

Introduction

Societies transfer their culture to future generations in different ways. Folk songs have been a way of conveying culture in Anatolia for centuries. Folks are important literary products that reflect the way of life and culture of society. The word 'Folk song' is used for all kinds of folk poems that are sung together with a melody in our tradition of oral expression. Folk songs carry the spiritual foundations of our national folklore with its deep meanings in lyrics and music.

In addition to natural factors such as climate, geographical features and flora, human and economic factors such as human interaction, communication with neighbors, migration, economic activities, traditions and customs are also effective in people's life style. In one respect, these factors are the elements that form the culture of the society. Turkish Language Society Current Turkish Dictionary defines culture as all materialistic and spiritual values created during the process of social development, the whole of all materials

Ardahan Türkülerinin Söz Varlığı ve Kültürel Motifler Açısından Değerlendirilmesi

that are used to create and transfer the values to next generations and that indicate the standard of one's domination to natural and social environment, and the whole of works of art and thought that are specific to a society or a community.

Folk songs carry the spiritual foundations of our national folklore with its deep meanings in lyrics and music. The symbols and elements included in the lyrics of the folk songs give important information about the cultural values of the region or country.

Content and Method

In this study, descriptive method was used and the folk songs belonging to Ardahan province were examined in terms of themes and symbols with titles by conducting documentary research. In this context, twenty-two folk songs belonging to Ardahan region from the sources of Turkish Radio and Television Corporation (TRT) were examined.

Findings

Beloved-love, immigration, separation, homesickness, nature, death - lament and economic activities compose the topics of Ardahan folk songs that were examined. When we look at the distribution of Ardahan songs according to their subjects, it is seen that half of the twenty-two folk songs that were examined contain the topics of beloved or love. In these songs, sometimes longing and sometimes depicting of beloved are expressed.

People may be forced to migrate due to driving factors. Ardahan province has been among the places that have experienced significant migration due to its negativity in its climate, partly due to the negativity of geographical features and limited economic activities. 27% of the topics of Ardahan folk songs involves migration, homesickness and separation. It is seen that the lyrics of Ardahan songs have more than one subject as in other folk songs.

In Ardahan folk songs, mountain themes are the most common theme among geographical formations and outer places, and it is seen that eight folk songs have this theme. It is seen that mountain theme is repeated twenty-seven times in seven of twenty-two Ardahan folk songs. Stone - rock theme is in six folk songs, road theme is in five folk songs; besides these themes, pasture and plain themes which provide an important place for cattle farming are in one folk song. In Ardahan folk songs, water symbols such as streamlet, spring and source are very frequent.

Result

Twenty-two folk songs were examined in this study in which how Ardahan culture reflected on folk songs. 50% of the examined folk songs is about beloved and love, 27% is about migration, homesickness and separation, 9% is about nature, 9% is about death and lament, 5% is about economic activities.

Cultural themes include colors, religious elements, family, immigration, economic activities, homesickness, suffering, grief, weddings, instruments used and type of folk dance in weddings. In addition to these themes, it is seen the themes of the local clothing reflected on the folk songs.

It is known that the place of schools is important in the transfer of culture. Therefore, the planned use of folk songs in social studies courses in primary schools, social studies in secondary schools, history, geography and sociology in high schools, will contribute more in the transfer of culture. In this way, it will be benefited from the vocabulary of folk songs in culture transfer.